

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Disputationes Chirurgicæ Selectæ

Haller, Albrecht von

Lausannæ, MDCCLV.

VD18 90538889

LIV. Dissertatio Medico-Chirurgica, De Optima Cancrum Mammarum
Extirpandi Ratione.

urn:nbn:de:gbv:45:1-16577

L I V.

DISSERTATIO
MEDICO-CHIRURGICA,
DE OPTIMA
CANCRUM MAMMARUM
EXTIRPANDI RATIONE.

Quam Præside

DN. LAUR. HEISTER:

Tuebatur

OT. PHILIP. VIRDUNGUS AB HARTUNG.

Menſe Martiſ anno 1720.

S s s 3

LIV
DISSERTATIO
MEDICO-CHIRURGICA
DE CANCERUM
CAUSIS, MODO
EXTRAHENDI RATIONE
AUCTOR
D. N. LAUR. HESTER
M.D.C.C.C.C.
OF THEIR VIRULENCE & REMEDIES
M.D.C.C.C.C.

CAPUT PRIMUM.

Historiam hujus morbi sistens.

Mulier ex vicino Palatinatus superioris oppido, *Langenthal* dicto, duabus horis itineris ab Academia hac Altorfina distante, nomine *Anna Bayerin*, quadraginta octo annos nata, macilenta, temperamenti melancholico-cholerici, mater octo liberorum, circa finem Januarii anni hujus millesimi septingentesimi vigesimi huc Altorfium in traha, quia ambulare amplius non poterat, ferebatur, cujus maritus & agnati Excell. D. *Præsidem* accedentes referebant, mulierem illam mamma horrendæ magnitudinis, duo quasi capita humana æquante, vehementer affligi, atque propterea ipsius auxilium openque implorabant. Accessit itaque ad malum ipsum inspiciendum, atque statum morbi accurate explorandum. Accedens vero reperit mammam dextram prædictæ magnitudinis, & figuræ talis, sicuti eam supra exacte delineari curavimus. Color erat ex atro-rubente & livido mixtus, fere instar partis ad sphacelum properantis, aspectu horrendus, intermixtis hinc inde venis atro sanguine repletis. Figura non erat rotunda sive spherica, verum ex majori spherâ A, a latere dextro minor quasi spherâ B prominebat. Major autem spherâ multis corporibus verrucosis, quorum viginti circiter numerari poterant, CC, obrita erat, quæ magnitudine, figura & colore papillæ adeo fuerant similes, ut ægra ipsa veram papillam a reliquis verrucis distinguere amplius non potuerit; quæ verrucosa corpora aspectum horribilem non parum augebant. Mulier valde jam erat debilis, & partim ob virium imbecillitatem, partim ob pondus hoc enorme pectori appensum atque incumbens, surgere aut ambulare vix amplius valebat. De doloribus conquerebatur vehementibus, urentibus, & quasi trahentibus versus dorsum & scapulas, totumque thoracem stringentibus, ob quos misera enixissime auxilium rogabat. Laudatus vero Excellentiss. D. *Præses* non solum omnes circumstantias probe considerans, sed etiam præterita, ortum & progressum mali examinans, judicavit atque simul indicavit ægræ & adstantibus, malum hoc esse periculi plenissimum: ægram enim jam valde esse debilem, viribusque fere exhaustam, & tumorem adeo ingentis esse magnitudinis, ut vix felix eventus sperari possit. Præ omnibus vero asseveravit, medicamentis hic nihil effici posse; attamen, quia totam molem adhuc reperiebat mobilem, neque subjectis partibus innatam sive intricatam, neque glandulæ sub axillis induratæ, aliove modo essent affectæ, neque alius morbus jam adesset; hinc spem aliquam adhuc superesse in amputatione, si huic se submittere velit, alias eam certo & brevi esse morituram. Cum vero

vero mulier afflictissima perciperet, superesse adhuc aliquam salutis spem, (quæ jam apud ipsam penitus collapsa erat) instantissime rogavit Excell. D. *Præsidentem*, ne ipsam desereret; sed ut secaret, & quicquid necessarium ipsique utile judicaret, faceret; se, doloribus hucusque ita excruciatam, contentam esse velle, si modo per bihorium post operationem viveret, ut adhuc per exiguum tale temporis spatium a tumore, pondere & doloribus atrocissimis libera vivere, & Deo pro tali beneficio, in statu tranquilliori & a doloribus vacuo, gratias agere posset, seque postea mortem non amplius reformidaturam esse. Precibus igitur hisce sæpius iteratis locum dedit Excellentiss. D. *Præses*, atque promisit, se præparato prius idoneis remediis corpore ipsius, eam a tumore hoc molestissimo per sectionem liberaturum esse, id quod etiam, sicuti postea describemus, præstitit. Quod vero *ad initium & progressum hujus mali attinet*, retulit ægra, illud jam sedecim abhinc annis initium sumsisse, & quidem eo tempore, quo recens fuerat puerpera. Accidisse nimirum tunc, ut, cum sola (sicut apud ruricolos fieri solet) in lecto decumberet, rusticum quemdam ipsius fores pulsasse, ita, ut sudans propterea e lecto surgeret, ad videndum, quid ille velit. Hoc cum faceret, percepisse se perhibet aëris frigidi ad mamam hanc sudantem & non satis bene tectam appulsum, atque inde paulo post tuberculum in mamma, avellanæ quasi magnitudine percepisse, illudque mobile & indolens. Hoc propterea multos per annos focci fecit, atque etiam postea ter adhuc non solum peperit, sed quoque tres suos infantes sine omni incommodo lactavit; tuberculo illo vix aucto. Successu tamen temporis sensim sensimque crevit; donec tandem post duodecim annos ad ovi magnitudinem accederet. Quo in statu majus malum metuens, medicastro & medicastris hinc inde varios consuluit, quorum alii emplastris, alii unguentis, alii fomentis, alii cataplasmatibus, nescio quibus, tumorem modo resolvere sive discutere, modo ad suppurationem deducere pollicebantur, sed frustra; e contrario tumor indies accrevit, donec tandem circa initium anni superioris ad capitis magnitudinem accederet, dolere inciperet, totamque mamam occuparet. Quo magis vero accresceret, eo magis quoque dolor, qui diu nullus erat, ingravescebat, & eo magis de periculo sollicita erat; quapropter alios atque alios adhibat circumforaneos ac medicastro, quorum quilibet inepta sua adhibebat remedia, ea spe atque pollicitatione, fore, ut tumor discutere, vel ad abscessum felicem deduceretur; sed omnes nihil efficiebant, tumore doloreque continuo ingravescente. Denique circa finem Novembris anni superioris alius adhuc circumforaneus accedebat, qui certam per suppurationem mali hujus curationem promittebat, atque remedia sua per integrum mensem adhibebat. Verum cum antea usque ad illud tempus unicus & simplex esset tumor sphaeroides, hujus agyrtæ artibus effectum est, ut minor ille tumor lateris dextri B, e majori A, excreveret, dolores valde auferentur, & mulier ad insignem debilitatem redigeretur, ita, ut

vix

vix amplius sola per cubiculum incedere valeret. Quo in statu desperato tandem huc pervenit, & auxilium Excell. D. *Præsidis* imploravit. Antequam vero historiam hujus morbi finiamus, hoc adhuc addere haud incongruum erit, quod mulier hæc, antequam hic tumor multum increfceret, copiosissimis iisque maximis pedum varicibus, a primi foetus gestatione, laboraverit; quæ vero ab anno ultimo, quo tumor mammæ magis increvit, eo magis illæ decreverunt atque imminutæ sunt, donec tandem ultimis mensibus ita disparuerint, ut nullum earum vestigium amplius superfuerit, neque nunc superfit. Menses etiam ab eo tempore, quo tumor valde auctus est, nimirum a mense Octobri anni superioris fluere desierunt. Atque hæc est integra gravissimi hujus mali historia.

CAPUT II.

Resolutionem casus hujus exhibens.

Cancer mammarum, qui græco vocabulo *carcinoma* audit, ab autoribus in occultum & apertum vulgo dividi solet. *Occultus* vocatur tumor durus, asper sive inæqualis, dolens, scirrhum indolentem subsequens: quo dolore a scirrho mammarum, qui indolens est, distinguitur. *Apertus* vero audit ulcus, cancerum occultum excipiens; quando nimirum cutis in tali affectu & postea tota reliqua mammæ substantia exulceratur; unde & cancer *ulceratus* sive exulceratus vocari consuevit (a). Haud quidem ignoro, *cancrum occultum* a nonnullis tantum dici *cancrum partium internarum* (b), qui revera occultus est, quia in sensu haud incurrit; & *apertum* eum, qui in sensu incidit, sive in partibus externis existat, sive hic ulceratus sit, sive non sit. Attamen usitatus magisque receptum est apud medicos, illos *cancros occultos* vocare, qui a cute integra adhuc occultantur; *apertos* vero, ubi cutis exulcerata, adeoque cancer antea absconditus sive occultus, jam apertus conspicitur (c).

*Definitio
& divisio
cancri
mamma-
rum.*

Recte

(a) A variis quidem varie hic morbus definitur, mihi vero hæc modo data *cancri* utriusque definitio optima videtur: præsertim cum varii male & false eum definiant, quos vero omnes hic refutare, meum non est propositum.

(b) Ut a Galeno. Vid. & *Montagnana* de cancro, & *Fallopium* de tumor.

(c) Disputant scriptores multi, unde vox *cancer* huic morbo fuerit applicata; quidam volunt hoc ob figuram vel similitudinem cum cancro fluviatili factum esse, vid. *Montagnana* de cancro p. 55. *Avicenna* Lib. 3. cap. 46. item Lib. 16. cap. 43. *Galenus ad Glauco.* cap. de cancro. Alii vero, quia malum est adeo pertinax, tam firmiter hærens, sicut cancer chelis suis tam firmiter adhærens, ut vix avelli possit. Mihi vero perinde est, undecumque vox oriatur, nam controversiam etymologicam meam facere nolo.

Tom. 11.

T t t

Ægra nostra vero cancro laboravit.

Recte igitur morbum ægræ nostræ pro cancro habemus, eoque occulto, quia fuit tumor durus, inæqualis, valde dolens & urens, scirrhum indolentem, eumque valde inveteratum, cuteque integra adhuc tectum, subsequens: quippe quæ signa cancri occulti certa sunt atque pathognomonica, ita, ut nullo alio nomine aptius insigniri queat. Multi quidem his signis promiscue addunt *venas valde tumentes, insar pedum cancrorum super tumorem expansas: ut Montagnana loco citato, Platerus Prax. Med. Tom. II. pag. mihi 217. Langius (Christ. Jo.) oper. part. II. Cap. de Carcinomate. pag. mihi 189. aliique.* Verum hoc signum non esse perpetuum aut necessarium, non solum hicce casus ubi solum hinc inde quædam venæ apparebant, ostendit; sed etiam experientia Excell. Dni *Præfdis, Fallopii (d)* aliorumque satis edoctus sum.

Quare mulieres cancro plerumque laborant.

Mulier fuit ægra nostra. Licet ut plurimum sexus femininus tumoribus, scirrhis & cancris mammæ affligi soleat, propterea quia mammæ earum partim ob magnitudinem plerumque majorem quam in sexu virili, partim ob substantiam magis laxam atque spongiosam, partim ob plures injurias externas, internasque, quibus in graviditate, lactatione, aliisque occasionibus obnoxie sunt; partim etiam ob retentionem sanguinis menstrui, aliasque forte ob causas, ad hos morbos aptiores existunt: tamen etiam quandoque viros talibus tumoribus corripit, non solum *Bidloi (e)* aliorumque scriptorum testantur observationes; verum etiam hic in vicinia in pago, *Lengenfeld* dicto, caupo degit, cui dextra mamma in similem tumorem scirrhosum haud minoris ponderis excrevit. Quia vero tumor nondum dolens est, sectionem hæcenus admittere noluit.

Quo tempore cancri ut plurimum oriuntur.

Ægra nostra annum jam agit quadragesimum octavum. Constans, unanims fere, aut certe raro fallens practicoꝝ est observatio, cancos mammæ eo potissimum tempore oriri, quo menses ob ætatem fluere desinunt. Id quod etiam in hac nostra ægra verum esse, res ipsa ostendit. Nam intra annum quadragesimum quintum atque quinquagesimum mensium fluxum consuetum ordinarie cessare, medicis mulieribusque notissimum est. Quare vero circa hocce potissimum tempus sævissimus ille morbus oriatur, ratio, ut mihi saltem videtur, non e longinquo petenda erit. Nam quia antea per menstrua multæ excrementitiæ non modo, sed & superflua atque abundantes sanguinis partes excerni solebant, quarum excretionem corpus muliebrem sanum conservatur, atque a multis morbis præservatur, (f) si postea illæ ob ætatem non amplius excernuntur, sed in corpore retinentur, facile in mammæ, tanquam in partes laxas & fungosas, deponuntur, præsertim si jam antea aliqua labes sive dispositio in

[d] Lib. de Tumoribus.

[e] In Exercit. Medico-chirurg. pag. m. 157. ubi testatur, se tibicini cuidam mammam magni ponderis extirpasse.

[f] Conf. illustris *Stablii* Dissertat. de Fine Mensium initiis morborum variorum opportuno.

eis adfuerit, sicuti in nostra ægra a multis abhinc annis tumor scirrhus jam aderat: qui non solum inde augetur, præsertim si incongrua medendi methodus, prout hic quoque factum est, accedat; verum etiam ob sanguinem qualitate peccantem & aërem, scirrhus indolens fit dolens, atque in carcinoma sive verum cancrum mutatur.

Temperamenti est melancholico-cholerici. Hoc non tantum ex colore ægræ fusco-flavescente & macilentia constat, verum etiam ex copiosis varicibus pedum, quibus antea laboraverat, quæ a sanguine crasso terrestri sive melancholico plerumque oriri solent. Hocce vero temperamentum præ reliquis ad scirrhus & cancos maxime aptum atque proclive esse, constans quoque auctorum est observatio, id quod partim ob sanguinem crassum terrestrem & ad stagnationem aptum, partim ob singularem acrimoniam in hoc temperamento sanguini immixtam oriri existimo.

Mater octo liberorum. Rarius quidem contingere, observant scriptores, mulieres sæpius parientes cancro arripi; e contrario frequentius accidere scribunt, *illas ordinarie cancro affici, quæ vel steriles sunt*, licet in matrimonio vivant; vel *quæ omnino calibes existunt*: (g) unde non rarum est, *virgines*, imo ipsas *Vestales virgines* cancro mammaram laborasse. (h) Neque deest ratio hujus observationis: nam mulieres in matrimonio viventes & parientes per partum & inde subsequencia lochia, cum a supervacuo aut abundante, tum a sanguine qualitate peccante melius reliquis expurgantur; id enim in cælibatu viventibus aut eis, quæ steriles sunt, non ita contingit, verum quam plurima noxia retineri videntur in his, quæ in illis commode excernuntur. Accedit in virginibus plerisque, præsertim vero vestalibus, vita magis quieta & otiosa; unde sanguis ob motus defectum non solum copiosius, quam par est, coarcervatur, verum etiam viscidior redditur, & ad stagnationem scirrhorumque productionem aptior. Imo cum etiam satis notum sit, quantum mens hilaris, animusque ad lætitiæ compositus faciat ad sufficientem corporis transpirationem, noxiorumque, sive quantitate sive qualitate peccantium, expulsionem, & quantum e contrario vita tristior, quam præsertim virgines vestales vivunt, ad sanguinem melancholicum, sive terrestrem, crassum & acrem producendum alendumque faciat, haud mirum est, cancos sæpius in his observari, quam in illis. Interea etiam si ægra nostra octo liberorum mater fuerit, adeoque sic sæpius a sanguine quantitate & qualitate peccante purgata sit, tamen ipsius mala constitutio sive intemperies melancholica tanta fuisse videtur, ut morbum hunc effugere non potuerit.

Mamma, duo quasi capita humana æquans. Licet *subjectum cancri* omnes fere partes corporis esse possint, ut testantur scriptores plurimi, tamen eum frequentissime in mamma illis observarunt, sicut & hic in nostra æ-

Que temperamta ei maxime obnoxia.

Calibes frequentius cancro corripitur reliquis.

Cancer ægræ nostræ valde ingens fuit.

T t t 2

[g] Vid. *Bidloum* loco citato.

[h] *Dionis* in *Chirurgia* cap. de *Cancro*, *Boerbavii Praxis Medica*.

gra fuit: forte quia laxioris sunt substantiæ, variisque injuriis externis internisque expositæ, vel forte, quia singulare cum utero, ut multi auctores observarunt, fovent commercium. At in nostra ægra magnitudo hæc profecto ingens erat, & non adeo multa prostant exempla omnibus illis canceris, qui a scriptoribus observati & simul curati sunt qui hanc magnitudinem superaverint. Nam non solum magnam talem expansionem habuit, verum post amputationem libras pependit duodecim. Equidem me non latet, quandoque & majores tales mammas fuisse observatas. *Billous* enim (i) meminit alicujus, quæ libras habuit XIV. *Schenckius*, (k). *Christian. Jo. Langius* (l) aliique perhibent, adhuc majores visas esse. Interea tamen hæc merito inter maximas, quæ curatæ sunt, locum meretur, quo longe plures visæ sunt, quæ ad hanc magnitudinem non pervenerunt, & *Paræus* miratur, se talem vidiisse, quæ magnitudinem pomi granati habuerit (m).

Quid color
mamme
notaverit.

Color mamme hujus erat ex atro rubente & livido mixtus. Hic color non solum indicat sanguinem nigrum & crassum sive melancholicum, verum etiam rupturam sive exulcerationem cutis instantem. Quamdiu enim cutis color sanæ cuti adhuc similis est, ruptura nondum est adeo propinqua. Sed ubi hicce color se exerit, de instante exulceratione haud vanus metus exoritur.

Vena dis-
tente an
semper ad-
sint in can-
cro.

Venæ atro sanguine repletæ hinc inde in tumore conspiciebantur. Novi nonnullos esse, qui ad canceri requisita referunt venas in formam pedum cancerorum super tumorem expansas, sicut jam supra pag. 10 innuimus; verum hocce signum non esse necessarium canceri requisitum, jam ibidem quoque indicavimus, & multorum auctorum, si opus esset, testimonio, uberius comprobare facile possemus.

De emol-
lientium
nova.

E latere dextro minor quasi sphaera ex majori prominebat. Minorem hanc sphaeram a duobus demum circiter mensibus ante extirpationem se demum ostendisse, & ægra & consanguinei ejus retulerunt: ab eo scilicet tempore, quo ultimus agyrta tumorem hunc ad suppurationem cogere voluit. Hic agyrta hunc in finem omnis generis cataplasmata emollientia applicuit, inter quæ, ut ægra & amici ejus observarunt, micam panis cum lacte coctam, cepasque assatas recepit. At eventus docuit, tumorem his quidem intra breve tempus longe majorem fuisse redditum, sed nulla ratione molliorem, verum semper æque durum persistisse. Unde recenti hoc exemplo videre & discere licet, quam noxius hic sit usus medicamentorum emollientium & suppurantium. Nam resecta mamma, eaque, ad interiora perlustranda, dissecta, nihil purulenti offerebatur; verum totius molis fabrica ex substantia glandulosa & sebacea duræ, vel lardo duris-

[i] Loco citato.

[k] Observat. Medicis de Cancro.

[l] Oper. Medicis cap. de Cancro.

[m] Oper. Chirurg. Lib. VI. cap. XXX. de Cancro.

durissimo simili composita videbatur. In medio vero tam minoris quam majoris sphaeræ, cavitas quædam, parvæ quasi nucis magnitudine, se ostendebat, sanie sive ichore quodam tenui repleta: a quo temporistractu, mamma hæc, ut ego saltem opinor, fuisset erosa, & in cancrum ulceratum conversa. Nihil enim, quod ad suppurationem aut pus spectaret, in eo inveniebatur.

Corporibus verrucosis, viginti circiter, obsita erat hæc mamma &c. Haud memini apud alios scriptores talia verrucosa corpora in tali affectu observata aut descripta, multo minus delineata fuisse; ideoque ea tanquam inusitatum phaenomenon hic negligere noluimus, sed accurate in figura nostra delineari curavimus. Causa tamen eorum, sicuti aliarum verrucarum, obscura est, mihi que non satis liquere videntur. Neque meliorem novi, quam impurum sanguinem, corpora talia præternaturalia producentem, quippe qui, ut ex antecedentibus patet, satis impurus & crassus fuit, ideoque & ad talia impura corpora producenda multum facere potuit.

De doloribus conquerebatur vehementibus & quasi urentibus &c. Vehementes hi dolores, scirrhum mammæ subsequentes, certissimum carcinomatis signum existunt. Unde vero hi proveniant, nondum adeo planum aut perspectum est, sed altioris, ut mihi videtur, indaginis adhuc est, atque inventu difficillimum. Quamvis quidem sint recentiorum, qui pathologiam falsam ex medicina proscribere velle videntur, & qui dolores solum ex plethora & spasms explicare conantur; tamen in cancris affectibus acrimoniam sanguinis sive salia excedentia & præternaturalia negare forte non poterunt. Nam, cum in cancris ulceratis a multis practicis observatum fuerit, ichorem inde effluentem sæpe tam acrem fuisse, ut lintea imposita ita inde corrosa fuerint, quasi aqua forti macerata fuissent, satis inde constare puto, revera acrimoniam vehementem his in morbis peccare; quæ non tantum ultionis sensum molestissimum producit, sed etiam partes ita erodit & depascit, ut mammæ subjectasque partes penitus sæpe consumat: atque hanc ipsam acrimoniam, quicquid forte alii in contrarium sentiant, dolorum illorum vehementium auctorem etiam hic in ægra nostra extitisse, præsertim cum in cavitatibus illis in duplici hoc tumore repertis, ichor similis fuerat inventus, qualis alias ex cancris ulceratis effluere solet. *Qualis vero indolis sit illa acrimonia, utrum acida, ut, quamplurimi hucusque judicarunt, an falsa, lixiviosa, arsenicalis, an alcalica, probare sive ostendere hactenus, quantum ego novi, nemo potuit, neque ipse determinare audeo.* Hoc tamen certum esse arbitror, eam non esse acidam, quia in cancris ulceratis non acidum spirat fetorem, sed cadaverosum, fere intolerabilem, qualis alias non percipitur in rebus aut carnibus acido immeris, aut eo largiter imbutis. Verum similior existit carnibus vel sponte putrescentibus, vel a sphacelo corruptis, aut febre quadam maligna defunctis. In quibus vero omnibus nulum sal acidum, sed potius alcalicum, septicum, putredinem celerem in-

*Corporibus
verrucosis
obsita erat.*

*Unde dolores
tam vehementes
& quasi
urentes
&c.*

ducens, contineri & reperiri, non solum Chimia, aliisque indicis atque experimentis deprehensum est; verum curatio quoque febrium malignarum, atque ipsius pestis, ubi ab optimis practis alcalina medicamenta nocere, acida vero optime prodesse, observatum est, id docere atque evincere videtur. Videantur hanc ob rem, cui lubet, Auctores varii, qui de ultima peste hinc inde nuper scripserunt.

Unde do-
lores in
dorso.

Dolores dorsum versus trahebant, & thoracem quasi stringebant. Quærebat ægra amicique ejus, unde vehementes illi dolores, quos in dorso sentiebat, orirentur: existimantes, cancrum forte ad dorsum & scapulas usque sese extendere, adeoque parum spei felicitis eventus superesse, etiamsi extirpatio cancrose mammæ susciperetur. Verum hos dolores non a cancro, eousque se extendente, provenisse credo; sed tantum a pondere mammæ, cutem dorsi, membranas, aliasque partes continuas ita trahente. A quo ipso etiam sensus ille, quasi integer thorax constringeretur, ortum duxisse videtur.

De prognosi
cancri.

Malum hoc erat periculi plenissimum. In vulgus etiam notum est, cancrum, quamvis exiguum, morbum esse gravissimum atque periculosissimum; ideoque minime mirandum, quod *Di. Præses* hunc cancrum tanto periculosiorem esse judicaverit, quanto hic fuerit major, ægraque jam debilior. Nam boni viri est, in gravissimis talibus casibus periculum ægris non celare, nec ut agyræ solent, certam salutem eis polliceri, ne eventu infelici hominum ludibrio se exponat, seque mentitum esse palam testetur. Quoniam vero, judice *Celso*, dubiis in casibus *præstat anceps experiri remedium, quam nullum*; hinc ægri tales miseri minime certæ neci relinquendi sunt; sed præmissis prognostico dubio generosa remedia, quæ ars & sana ratio suppeditant, adhibenda, quia jam plures similes ægri adhuc curati sunt; præsertim quia adhuc aliqua bona signa supererant; maxime vero, quod cancrose moles adhuc mobilis erat, neque sub axillis aliisque in locis scirrhi reperiabantur, qui alias ut plurimum eventum infelicem fere certo præfagunt.

Medicamentis
in cancro
nihil effici-
tur.

Medicamentis hic nihil effici posse. Hæc assertio, sicut plerumque in quolibet cancro, ita præcipue hic, ob magnitudinem pro verissima habenda est. Percipimus enim adhuc hodie, præceptum divi *Hippocratis* quam verissimum esse, quando scribit: (*n*) *Quibus occulti cancri sunt, eos non curare melius est. Curati enim cito pereunt, non curati vero longius tempus perdurant.* Qua curatione venerandus senex nihil aliud intelligere videtur, quam quod medicamentis non solum nihil in cancro occulto, præsertim adeo magno effici queat, sed, quod potius noceant, majusque damnum, imo celeriolem mortem afferant. Idem uno quasi ore affirmant, usque verum esse didicerunt medicorum principes. Hoc quoque suo damno experta est ægra nostra. Quæ quamdiu a medicamentis abstinuit, melius

[*n*] Aphorism. Sect. VI. 38.

lius sese habuit, parumque mali inde percepit, neque multum tumor increvit. Simulac vero medicamenta adhibuit, præsertim emollientia, aut resolventia, malum vehementissime auctum est, & si illam methodum diutius continuasset, sine dubio diu vivere amplius non potuisset, sed brevi ipsi pereundum fuisset. Cumque præterea frequens practitorum experientia, & notabile illud exemplum reginæ matris regis galliarum, *Ludovici XIV*, quæ cancro quoque mammæ laboravit, docuerint, medicamentis nihil effici potuisse, quæ immensam mehercules pecuniæ vim adhibuisset, si quis ipsam sanare potuisset; sapere profecto inde deberent imprudentes illi, qui tam manifesto cum damno ægris hic remedia, præsertim adeo noxia, applicant: idque eo magis, quo certius est nullam earum, quas, cum regina mater ægrotaret, Parisiis varii curandas suscipiebant thrasones, a cancro per medicamenta sanatam fuisse (o). Hinc ex hoc ipso satis constat, *medicamentis nihil effici posse*, sectionemque, testibus auctoribus gravissimis, atque ipsa experientia, unicum sive optimum hic esse remedium, si modo nondum cohæreat cum glandulis axillaribus, nec ægræ nimis debiles sint.

Varices pedum, aucta vehementer mamma, disparuerunt. Unde hoc factum sit, non adeo planum aut perspicuum est, operæque hinc pretium esse existimo, ut in causam hujus phænomeni disquiratur. Ante omnia vero hic monemus, in aliis adhuc morbis idem vel simile quid contingere: ita, ut una parte magis debilitata, altera, in debiliorem deinde omne malum, impetu quasi ruat, & ab altera recedat: ut, si quis ophthalmia vel odontalgia laborat, superveniente diarrhœa, quicquid mali circa oculos vel aures hærebat, ab his recedit, ad intestina deferitur, atque hic expellitur, vel si quis malo hypochondriaco vel melancholia laborat, & hæmorrhoides vel mictus cruentus accedunt, priora mala tolluntur, vel saltem valde minuuntur. Ita & in nostra ægra accidit; dum enim mamma valde accrescebat, sanguis in varicibus alias hærens ad mammam hanc deferrebat: hocque propterea facilius contingebat, quia emollientia medicamenta mammæ applicata, influxum copiosioris sanguinis ad mammam invitabant, & quasi attrahebant; sicuti alias per emollientia influxum sanguinis copiosorem de industria ad certas partes, certis in morbis, invitamus atque sollicitamus: atque hac ratione sanguine copiosiori in mammam hanc ingentem recepto, varices evanuerunt. Atque hæc sunt, quæ vel explicatione, vel commentariolo quodam in historia casus nostri indigere credidi. Reliqua adeo plana ac perspicua esse puto, ut prolixiori illustratione superfedere facile possim. Idcirco ad ipsam operationem describendam me jam confero.

Quare varices pedum aucto tumore disparuerunt.

CAPUT

[o] *Mustanus* etiam notanter in *Trutina Medico-chirurg.* part. II. cap. 23. cancrum propterea *Medicorum opprobrium* appellat; siquidem, ut ait, mitiora remedia spernit, fortioribus exasperatur. Conferri quoque hic potest *Hildanus* Tract. de Gangræn. & Sphacelo cap. 7.

CAPUT III.

Operationem ipsam, & quæ ad eam pertinent, describens.

De operatione generativa.
Quoniam igitur ægra nostra sectioni non solum lubens se submittere voluit, sed etiam ardentè ipsam expetiit, & quidem animo ita intrepido atque excitato, ut, quicquid ad eam a gravissimo isto malo liberandum, proficuum judicaretur, fortiter patienterque se pati sustinereque velle, pollicita fuerit. Hinc Excell. Dn. Præses, misertus mulieris hujus afflictissimæ, licet ob virium debilitatem tumorisque magnitudinem spes valde angusta & eventus valde dubius, imo metuendum esset, ne in ipsa operatione periret, sectionem tamen in casu hoc ancipiti suscipere maluit, quam eam intermittere; quæ etiam præter spem plerorumque, qui ægram antea viderant, eamque in operatione morituram esse crediderant, Deo benedicente, tam feliciter cessit, ut etiam adhuc hodie, dum hæc scribo, optime sese habeat.

De præparatione ægræ.
 Antequam vero eam aggressus est, non frustraneum aut supervacuum esse judicavit, *præparationem ægræ*, melioribus chirurgis in quacumque operatione difficiliori consuetam, instituere: sicuti circumforanei & agyræ hanc vulgò negligere solent: verum primo per aliquot dies ante operationem eam bona diæta uti iussit; & simul eodem tempore bis, duobus diebus continuis, ipsi purgans lene exhibuit, ad saburram & cruditates in primis viis hærentes evacuandas: quod ex sequentibus pilulis constabat:

℞. *Extr. panchym. Croll.*
 ℥ *dulc. aa* ℥β.
Extract. helleb. nigr. gr. IV.
Ess. lignor. q. f. f. Pilul. N. XXII. consperg.
Elæosacch. lign. Sassafr. D. S. Blut-reinigende
Laxier-Pillen II. auf einmahl morgens früh
einzunehmen.

Porro ad sanguinem aliquo modo corrigendum & attenuandum sequens *decoctum pugillare* ordinavit, de quo singulo die ter quaterve haustum trium quatuorve unciarum calide assumi præcepit:

℞. *Rad. Sarsaparill.*
Chin. elect. aa ℥j.
Liquirit.
Lign. Sassafr. aa ℥β.
Sem. anis. stellat. ℥ij. concis. crasso modo

D.

D. ad chart. S. *Blut-reinigende species,*
des Tags etlichmahl davon warm zu trincken.

His ita per quadriduum observatis, operationem non diutius differendam esse judicavit, ne ægra debilior fieret, & præ languore, aut in operatione, aut mox post eam, moreretur. Sunt quidam chirurgi, qui operationes magni momenti ad vernum, vel autumnale tempus differunt: verum, dum hoc faciunt, ægri interea sæpe moriuntur, vel saltem adeo debiles fiunt, ut postea operationi sustinendæ non amplius pares sint. Ideoque ob hanc rationem, licet brumale esset tempus, frigusque satis magnum, omniaque nive obtecta, tempus hic non electionis, ut vulgo dicunt, sed necessitatis esse ratus, diutius ægram ita pati noluit *Dn. Præses*, sed diem *Januarii vigesimum nonum*, & quidem tempus pomeridianum operationi huic destinavit.

*De tempore
operationis.*

Ad hanc vero, ne imparatus accederet, sed ut omnia requisita præstosint, ea matutinis horis ejusdem diei, quæ ad operationem & deligationem necessaria erant, (*apparatum* vulgo vocant) congeri præpararique curavit: quæ vero, ut integram perfectamque hujus casus & operationis historiam exhibeamus, hic non omittenda esse censemus, antequam ipsam operationem describamus.

De requisitis ad operationem.

Instrumentis usus est paucissimis, ut in præfatione jam indicavi, unico nempe *cultro*, bene acuto, & quidem illo, qui in chirurgia ejus Tab. XV. fig. 7. delineatus est, nulloque alio instrumento: cum e contrario alii *ingentes acus*, quibus mammam ante sectionem perforant, alii furcas horrendas, alii cultros candentes, alii alia adhibeant instrumenta horrida, sicuti supra jam dictum est. Deinde *remedia* ordinavit, partim pro sanguine post operationem sistendo, partim pro ægra in operatione, & post eam refocillanda.

Pro sanguine sistendo præscripsit primo:
 Spiritus ætherei terebinthinæ ℥j. Et simul pulverem sequentem stypticum:

℞. Bol. armen præparat. ℥ij.

Sangu. Dracon.

Mastich. a a. ℥j.

Aloes optim. ℥ss.

Sacchar. Hni ℥ij. M.

F. Pulv. D. ad Scatul. S. *Blut-stillendes Pulver.*

Porro multa parva *splenia* quadrata, magnitudine unius pollicis, quæ imbuta spiritu illo terebinthinæ arteriis resectis imponebantur. Postea magnam copiam fungi ischæmi, quem vulgo *crepitum lupi*, sive *bovistam* appellant, una cum pulvillis quibusdam magnis ex stappa, quos Galli *Plumaceaux* vocant; tandem *emplastra* multa glutinanta, duodecim circiter,

Tons. II.

V v v

pedem

pedem unum longa & pollicem lata, unumque quadratum magnum, quod in longitudine & latitudine pedem habebat. Denique *splenia* duo magna, quadrata, ex linteo decies vel duodecies complicato, pedis magnitudinem parum excedentia, duasque *fascias*, quæ latitudinem quatuor quasi digitorum transversorum æquabant, & longitudinem sex ulnarum Parisiensium paulo superabant, quamlibet capitibus duobus æqualibus utrinque convolutam, pro idonea firmaque deligatione post operationem perficienda.

Hisce itaque præparatis, hora pomeridiana secunda illius diei chirurgo, adjutori suo, duo adhuc dedit cauteria sive ferra pro vasis sanguiferis adurendis vulgo usitata; quæ interea, donec ipse accederet, in ignem immitti iussit, ea intentione, ut, si vasa post resectionem in tanto tumore tantæ forte magnitudinis sit offensurus, ut hæmorrhagiam earum medicamentis stipticis compesci non posse videret, ea mox in promptu essent; quibus vero postea non indiguit, quia vasa non adeo magna, ut suspicatus antea erat, offendit. Deinde eidem chirurgo præcepit, ut libram cerevisiæ calefieri curaret, eique tres circiter uncias butyri injiceret, pro spleniis ea post operationem imbuendis (p).

Atque hæc sunt, quæ ad operationem præparari curavit. Ad vires vero ægræ in operatione & mox post eam *roborandas* ordinavit, primo, pro usu interno, sequentem potiunculam analepticam, de qua subinde duo vel tria cochlearia ægræ exhibita sunt.

℞. ▽ Cinnamon. hordeat. ℥vj.

Cinnamon. cum vino

perlarum. aa ℥j.

Sirup. Caryophyllor.

flor. tunic. aa ℥ij.

Confect. alkerm. incompl. ℥j.

℞ us ℞ li gtt. XII. M. D. ad vitrum.

S. Kraft-Wasser, 2. bis 3. Löffel voll auf einmahl zu nehmen.

Pro usu vero externo sequens *mixtura roborans* ordinata est, quæ linteo excepta sæpius naribus ac temporibus admota est.

℞. ▽ Regin. Hungar. ℥ijß.

Anhaltin. ℥ijß. M. D. ad vitrum.

S. Stärckendes Wasser zum riechen und anstreichen.

Operatio
ipsa.

Auxiliis hisce instructus, omnibusque ordine in tabula dispositis, ipsam
ope-

(p) Helvetius in tractatu Gallico, de fluxibus sanguinis & *cancri curatione*, affirmat, nullam inflammationem post operationem *cancri* orituram esse, si splenia tali fomento imbuta, vulneci applicarentur: id quod etiam hoc in casu verissimum esse deprehendimus.

operationem sequenti modo aggressus est. Ægram sellæ idoneæ, brachiis instructæ, quam Galli *fauteuil*, nos *einen Lehnen-Sessel* vocamus, in medio eubiculi collocatæ, imposuit, ut ex omni parte accessus ad ægram esset facilis, atque tam juvantes, quam spectatores bene collocari potuerint. Præsentès vero erant Vir Excellentissimus atque Experientissimus D. Jo. Jacob. Bajerus, ordinis medici Senior dignissimus, atque Præceptor noster omni venerationis cultu prosequendus, multi medicinæ Studiosi, atque aliquot chirurgi. Tunc Excell. Dnus *Præses* se ipsum a latere dextro, & quodammodo a tergo ægræ collocavit, ut sic aptius atque commodius, quam si a facie staret, prout ab aliis vulgo fieri solet, sectionem perficere posset. Tunc brachium dextrum ægræ sursum & retrorsum extendi, atque ab aliquo adstantium apprehendi tenerique jussit. Alius, a tergo stans, caput ægræ firmavit, linteoque faciem ejus obvelavit; ne in sectione multum terreretur. Tertio, qui a facie ægræ stabat, mammam, quæ amputanda erat, sustinendam, eamque quodammodo elevandam attrahendamque commisit, ut sic aptius a partibus subjectis refecari posset. Quartus adjuvantium, a latere dextro D. *Præsidis*, collocatus, in tabula quadam cultrum, splenia, medicamenta sanguinem sistentia, aliaque ad operationem requisita sustinebat.

Hæc cum ita essent disposita, non solum haustulum aquæ analepticæ ipsi bibendum dedit, verum etiam verbis ægræ animum addidit; atque eo ipso momento cultrum arripuit, illum inferiori mammæ cancræ parti admovit, eamque celeri, at provida sectione, integram, intra momentulum horæ, a parte inferiori versus superiorem, refecavit.

Sublata mamma, arteriæ mammaræ externæ atque internæ, minoris calami straminei crassitie, quatuor vel quinque in locis cum impetu sanguinem fundere observabantur. Ad quarum vero hæmorrhagiam compescendam, singulæ arteriæ splenia parva quadrata duo vel tria, spiritu æthereo terebinthinæ probe ebria, imposuit, eaque ab adstantium uno alterove firmiter sustineri jussit. Postea multa *frusta fungi ischani*, bene pulverulenti, pulvereque styptico probe referti, spleniis illis totique vulneri largiter superimposuit, & super hæc tandem pulvillos quosdam e stuppa, pulvere quoque styptico largiter repletos applicuit; quæ omnia manibus adstantium probe firmari præcepit, atque aliquandiu ita teneri, donec nullus sanguinis fluxus amplius observaretur. Interea iterum ægræ subinde haustulum analepticum porrigi, naribusque ejus aquam roborantem, ad vires refocillandas, ad moveri curavit.

Tandem ad hæc omnia sustinenda beneque firmanda *Emplastrum illa longa glutinantis XII*, in forma stellæ, firmiter applicari, & posthæc *magnum quadratum emplastrum glutinans his omnibus superaddi jussit*. Hæc deinde *duobus spleniis magnis*, quadratis & crassis, fomento illo ex cerevisia calida & butyro parato (pag. 23). ebriis, tegit, & denique hæc omnia *fascia cataphracta dicta*, sequenti modo probe firmavit.

Fasciæ applicatio.

Spleniis nimirum, totoque reliquo apparatu a chirurgo quodam decenter sustentatis, primæ fasciæ, duplici capite convolutæ, medium sub axilla sive ala sani lateris applicuit, ita, ut alterum caput, quod ab anteriori latere ægræ erat, manu dextra; alterum vero, quod a posteriore prodibat, manu sinistra regeret. Utroque capite sive globo ad partem axillæ superiorem ducto, posteriori, per thoracem; anteriori, per dorsum progressus est, versus alam lateris affecti, ut in superiori axillæ sinistra parte se decussarent. Sub ala vero hac dextra iterum mutatio globorum facta est, atque ille, qui modo anterior erat, per posteriorem axillæ partem, qui posterior, per anteriorem ejus ita circumductus est, ut denuo decussatio in suprema axillæ dextræ parte fieret, illeque per posteriorem hujus partem circumductus, per anteriorem thoracis partem rursus versus alam sinistram; hic vero qui per anteriorem axillæ partem circumductus erat, per dorsum sive posteriorem thoracis partem, ad eandem axillam sinistram duceretur; ubi denuo decussati, sed non amplius axillæ, ut prius, verum thoraci circumducti sunt, ita, ut superiori in loco vulneris sibi invicem obviam venerint. Hic rursus capita fasciæ mutabantur, utrinque ad dorsum ducebantur, indeque denuo ad locum vulneris, at paulo decliviorum redibant, ubi utroque capite probe adducto fascia semper firmiter constringebatur, ad apparatus firmandum vasaque sanguifera bene comprimenda: atque sic per similes ductus, sive circumvolutiones, semper parum descendendo, continuatum est, donec totus apparatus fascia probe inclusus atque constrictus esset, & fascia tandem desineret, ubi extrema aciculis firmata sunt.

Quid post deligationem factum.

Ita deligata, potuque roborante paululum rursus refecta, in lectum deducta atque quieti commendata est, ea adjuncta cautela, ut per aliquot horas chirurgus quidam lecto ipsius assideret, manuque totum apparatus in loco affecto sive vulnerato bene comprimeret, quo eo certius hæmorrhagia compesceretur, atque averteretur. Interea tamen, quia post aliquot horas observatum est, aliquid sanguinis apparatus penetrare, hinc altera adhuc fascia, eodem modo, ut prior, applicata est, atque sic sanguis substitit. Unde apparet illum deligandi modum per mantile & suspensorium, quem *Dionis* hic commendat, (*q*) quique a gallis *la serviette* & *le scapulaire* dici solet, quia minus constringit illa modo descriptam, in graviore tali malo non sufficere ad sanguinem cohibendum, sed solum in leviori malo intervenire posse: ideoque illam a me descriptam, quam *cataphractam* vulgo vocant (*r*), huic in similibus casibus præferendam esse. Interim vero ægræ valde debili sæpius aliquid aquæ analepticæ fuit datum, spiritus excitans naribus admotus, & subinde haustulus cerevisiæ exhibitus; pro nocte vero sequens *emulsio cardiaca* & *paregorica* ordinata est, de qua sæpius

[*q*] In Chirurgia sua, Cap. de Cancro.

[*r*] Quia applicata *cataphractæ* qualemcumque similitudinem refert.

fæpius aliquid affumpfit, donec tandem fomno quodam placido correpta, noctem utcumque, fumma tamen in debilitate, tranfegerit.

- ℞. amygdalar. dulc. recent. ℥β.
 Sem. papav. alb. ℥iij.
 Card. Mar. ℥ij
 Decoct. hord ℥x. F. Emulfio.
 Adde ▽ Cinnamom. ℥j.
 † niidiaphoret. ℥j.
 Sirup. diacod. ℥β. M. D. ad vitrum.
 S. Linderende Rub-Milch ungerüttelt öfters davon
 zu trincken.

Quæ ulterius facta fint, quomodo fcilicet, & quibus remediis, tam externis quam internis, pro fymptomatibus variis vel præcavendis vel arcendis, poftea fuerit tractata, qua diæta ufa fuerit, & quomodo tota curatio ad perfectam ufque fanationem fuerit inftituta, jam in fequenti capite describam. Hoc tantum hic adhuc monens, mammam resectam mox in pharmacopolium fuiffe delatam, ibique libratam; ubi, ut jam dictum est, *duodecim libras perpendit medicas*: quam deinde *Dn. Præfes*, meo rogatu, mihi affervendam conceffit, quamque etiam adhuc in fpiritu vini ad perpetuam rei memoriam affervo, ut cuilibet eam femper ostendere poffim.

C A P U T I V.

Curationem tradens.

Q Uemadmodum in priori capite operationem, & quæ ad hanc pertinet, deligationem descripsi, ita hic, ut nihil in curatione fcitu necessarium a me omitatur, totam curationem ordine exhibebo, ut alii imposterum hanc methodum, si non displiceat, fequi poffint. Ante omnia vero hic monemus, die operationem mox fequente, nullam fasciarum solutionem vel mutationem factam esse; verum præstare cenfet *Excell. Dn. Præfes* his & plerisque aliis in gravioribus operationibus primam deligationem ad tertium ufque diem relinquere, ut arteriæ interea melius claudantur; ne tam facile nova hæmorrhagia, præfertim in ægra adeo debili, oriatur. Quapropter eo die, qui erat Januarii trigefimus, ægræ fæpius parum aquæ analepticæ exhiberi, jusculeque roborantia interponi jussit, atque etiam fequentem *gelatinam* ipsi ordinavit, ut & subinde cochleare unum alterumve de ea affumeret: quippe quales non modo blandum nutrimentum præbent, atque vires augent, sed etiam simul sanguinem acrem, cancrosum, egregie temperant.

Quid primis diebus in curatione actum sit?

℞. Rasur. Corn. Cerv. ℥ij.
 Coq. in f. q. aqu. simpl. & F. L. A. Gelatina.
 cui adde Sirup acetos. citr. q. s. ad grat.
 S Kraft-Sulze öffters ein paar Löffel voll zu geben.

Præterea ad æstum sive febrim præcavendum pulvis sequens præscriptus est, ut de eo ex aqua analeptica subinde ℥β exhiberetur, tardius aut frequentius, prout major minorve æstus in ægra perciperetur.

℞. Lap. ☉, succ. Citr. saturat. ℥β.
 Conchar. preparat. ℥ij.
 ☉ depurat. ℥ij. M. F. pulv.
 D. ad Scatul. S. Pulver zwey Messer-Spizen voll auf ein-mal zu geben.

Deinde etiam pro sequenti die ordinavit unguentum digestivum pro vulnere deligando, & mundando, quod tale erat.

℞. Terebinth. Venet. ℥j.
 Vitell. ovar. No. ij. Agitando misceantur probe,
 & postea add. mell rosati ℥ij. D. ad Fictil.
 Sign. Wund-Salblein.

Cum itaque roborantia & cardiaca illa methodo prædicta adhiberentur, ægra in eodem statu conservabatur, usque in crastinum. Quapropter, cum tertia die, scilicet XXXI Januarii, fasciæ & splenia valde essent madida, hora tertia pomeridiana solvebantur, & primus apparatus provide, præparato prius altero, sive novo, tollebatur, id quod sine ulla hæmorrhagia aliove symptomate accidebat.

Ad alterum vero hunc apparatus recipiebantur lintea carpta multa, unguento prædicto digestivo largiter imbuta, quibus ubique vulnus, quod valde amplum erat, exacte tegebatur. His pulvilli quidam ex stuppa imponebantur, qui deinde similibus emplastris glutinantibus, sicut in prima deligatione adhibita fuerunt, firmabantur. Hæc iterum spleniis magnis, ex multiplici linteo complicatis, & cerevisia calida, in qua butyrum solutum erat, ebriis, ad inflammationem præcavendam, tegebantur, quæ deinde simili fasciâ longa, ut in prima deligatione, eodemque modo applicata, firmabantur.

Atque sic rursus per triduum sine fasciarum mutatione relinquebatur; at, cum alimentis atque medicamentis analepticis sedulo continuabatur, quibus etiam indies paulo robustior facta erat. Imprimis vero, quia usus remedium aliquo modo pertæsa reddebatur, D. Præses ipsi subinde haustulum vini rubri Franconici bonæ notæ concessit: unde, mirum dictu,

Quomodo
 postea per
 primam
 hebdoma-
 dem fit
 tractata.

dictu, quantum se roboratam esse profitebatur, quotiescumque ejus aliquid assumeret. Ideoque, cum tam bene semper inde se haberet, modicus hujus vini usus per totum curationis tempus ipsi concessus est: sic se semper egregie inde refectam prædicabat (s).

Die secundo Februarii tertium deligata est, eodem modo, eodemque remedio digestivo ac prima vice. Antequam vero nova remedia imponebantur, vulnus semper linteis mundis & mollibus blande mundabatur. Sed ut consolidatio promoveretur, quia ægra tunc rursus paulo erat robustior, decoctum quoque vulnerarium ordinatum est: de quo bis in die mane scilicet atque horis pomeridianis, aliquot haustulos calide, ad normam potus Theæ, quotidie forbillavit. Hoc vero ita se habebat.

℞. Rad. Sarsaparill.
 Chin. optim. a a ʒβ.
 Herb. Virg. aur.
 Consolid. Saracen.
 pulmonar. a a Mβ.
 lign. Sassafr. ʒij.
 sem. anis. stellat. ʒj. M.
 Concis. D. ad chart. pro decocto pugillari.
 S. Species zu heilendem Wund-Tranck.

Die tertio Februarii, qui quintus erat ab operatione dies, paulo majori siti affligebatur, quam antea, & subinde etiam animi deliquia accedebant, ita, ut amici de vita ejus valde metuere ceperint. Quapropter sequentem Julepum cordialem ordinavit Dn. Præses, ut de eo sæpe haustulum, attamen & quandoque etiam parum vini rubri, biberet.

℞. Decoct. hord. lbj.
 ▽ Cinnamon. cum vino. ʒij.
 Sirup. Caryophyll.
 contrayero, a a ʒiij.
 ~us-Bli q. f. ad grâtiâ.
 D. S. Krafft - Julep zuweilen ein Glaslein voll davon
 zu trincken.

Ab hujus potu se egregie semper refectam esse sensit, atque deliquia animi sitisque intensior inde brevi remiserunt.

Cum

(s) Plerique chirurgi omne vinum (propter acidum) ægris in quocumque fere morbo severe interdunt. Verum D. Præses, ubicumque virium notabilis debilitas adest post operationes graviores, illud ægris sine noxa concedit, ejusque egregiam virtutem cardiacam sive analepticam sæpius observavit, atque illud fere omnia cardiaca, e pharmacopolio depromta, superare, si modo bonum sit, asseverat; præcipue, si sit rubellum bonæ notæ: quia, reliquo minus calefacit, & tamen egregie roborat.

Quomodo
altera heb-
domade &
sequenti-
bus.

Cum vero ab eo tempore pus generetur longe copiosius quam antea, ita, ut splenia omnia & fascias intra 24 horas largiter penetraret; hinc, cum hactenus alternis tantum diebus deligatio renovaretur, jam singulis diebus eam renovare consultum duxit *Dn. Præses*, & simul post quartam deligationem, quia inflammationis metus præterierat, splenia non amplius cerevisia calida imbui, sed sicca applicari imperavit: atque sic bona sup-
puratione vulnus intra aliquot dies tam pulchre purgatum est, ut ubique caro grate rubella apparet, si unicum locum prope alam excipias, valde exiguum, trium circiter linearum, ubi corpus sabrotundum sive particula lardi instar se conspiciendum præbebat. Igitur cum hoc unguento dige-
renti post diem XV cedere recusaret, causticum huic applicatum est, ni-
mirum trochiscorum de minio tantillum; reliquæ vero vulneris parti Bal-
samum vulnerarium sequens, quod tamen per tertium in quartam usque
hebdomadem semper adhuc cum æquali circiter unguenti digestivi parte
remixtum est.

℞. Eff. Succin. ℥j.
myrrh.
aloes aa ℥β. M. D. ad vitr.
S. Heilender Wund - Balsam.

Ab usu hujus balsami caro egregie crevit; atque à caustico pars illa impura optime sublata est. Postea per quartam, ad finem quintæ hebdo-
madis, balsamum illud solum cum linteis carptis tepide semper applica-
tum est, ita sensim vulnus siccari, atque ex ambitu versus medium nova
cute consolidari cepit. Postquam igitur hoc in statu non multum amplius
puris funderet, quinta hebdomade tantum alternis rursus diebus deliga-
tum est: melius enim esse observavit *D. Præses* pleraque vulnera, & præ-
sertim etiam hæc, nisi aliud quid urgeat, rarius deligare. Tandem cum
initio septimæ hebdomadis pulvis siccans vulnere inspersus est sequens, &
simul lintea carpta sicca, sine balsamo & unguento applicata sunt, super
imposito emplastro saturnino siccante, hisque splenio crasso tectis, atque
fascia, ut alias, probe firmatis.

℞. fol. beton.
flor. rosar. rubr. aa ℥j.
tut. præparat.
ceruss. alb.
nihil alb. aa. ℥ij. M. F. pulv. subtil. D. ad Scat.
S. Trocknendes Pulver zum Aufstreuen.

Eodem tempore, quia caro quidam luxurians in vulneris jam valde mi-
nuti quasi centro apparet, huic modo vitriolum cœruleum admotum
est.

est, modo parum trochiscorum de minio contritorum impositum, hisque ita continuatum est, donec hæc caro rursus fuerit ablata, & postea pulvere siccante prædictoque emplastro vulnus sensim sensimque coiverit.

In *Dieta* primis duabus hebdomadibus loco cibi solis juribus ex hordeo, farina, cerevisia & carnibus paratis nutrita est, itemque recensita ^{Qualis diæta fuerit servata.} gelatina. Sequentibus vero carnes quoque teneriores præsertim vitulinam, & subinde etiam vegetabilia molliora, assumpsit, ut & ova forbilia, variaque ex ovis parata. *Pro potu* ordinario ab initio cerevisiam tenuem bene defæcatam, interjecto subinde, ut in antecedentibus jam dictum est, pauxillo vini rubri, bibit: postea vero cerevisiam quoque hausit fortio-rem Altorfinam. Matutino tempore quotidie haustum decocti vulnerarii assumpsit, quietam se gessit, excrementa justo tempore reddidit: atque sic, *Deo* benedicente, in principio octavæ hebdomadis, D. XX. Martii, dum hanc dissertationem propter iter suscipiendum nunc finire cogor, vulnus, quod pedis longitudinem ab initio æquabat, ad spatium usque transversorum duorum digitorum consolidatum est. Ægra quoque optime se habet, appetitu bono gaudet, vegeta est, de nullo symptomate conqueritur; ideoque nec dubium est, illud paucum, quod sanandum adhuc superest, intra aliquot dies consolidatum iri. Igitur ex dictis patere existimo, methodum hanc descriptam tales mammas extirpandi esse simplicissimam, non adeo dolentem, neque adeo horribilem, ut aliæ indicatæ, adeoque eam reliquis merito esse præferendam.

F I N I S.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

DIS

HISTORIA

ARTICULUS I.

Juvenis Studiosus boni habitus, An. MDCLXXIX. Tertio No-
narum Maji, ipsa die Dominica, ne religio obstitiſſe credatur, inter
quintam & sextam thoracis coſtam, duorum pollicum tranſverſorum in-
tervallo, ab oſſe ſterni vulnus accepit exile atque anguloſum.

COMMENTARIUS.

Circa vulnera, quæ pugnantes mutuo ſibi inferunt, id quam maxime
mihi viſum eſt rarum, ex tot tamque infeſtis plagis, pleraſque innoxias
eſſe & minime lethales, plane, quaſi e machina adeſſet DEUS, aut ic-
tuum moderator genius, quo in grave quidem, ſed non protinus lethale
vulnus nocendi tranſiret libido. Vidimus vulnera per medios ventres adac-
ta, exeunte in averſam partem ferro, lethalia futura, ſi viſcus attigiffent,
nunc tamen innoxia; alia etiam ad ipſam partem nobilem, mammillam
ſiniſtram, cordis dictum ſcrobiculum, inguina, collum venarumque gran-
diores truncos directa; quæ ſi paulo altius, & vel pilum latum, penetraſ-
ſent, mortifera fuiſſent; nunc vero majus quid eſt, in ipſam partem no-
bilem ferri immitti aciem, & vitam vel trahi aut ſervari, non ſine mira-
culi ſuſpicionem. Fuerunt, quibus cor vulneratum non niſi poſt aliquot die-
rum tædia mortem adtulit; alii etiam, ex vulnere pulmonum ſatis pro-
fundo, alii ex cerebri, ventriculi, inteſtinorum veſicæque vulnere con-
valuere, quaſi majoribus illos, certe pœnitentiæ & agniti erroris gratiæ,
reſervafſet DEUS O. M. plerumque tamen, pudet dicere, ſucceſſu tam
inſido, ut illorum pauci, quos tantum non Orci faucibus divina manus
eripuerat, ad bonam mentem tot tamen antè ceremoniis religioſiſque
verbis adjuratum, redierint, alii etiam exemplis iſtis commoti mortis
metum, quem in temerariis juſtum eſſe, & virum fortem decere ego qui-
dem opinor, poſuerint, ſed diſpari fato; namque & optimos ſæpe hauſit
temeraria dextra, & male meritos ferrum vel non attingit, aut in vulnus
conjicit, periculoſum quidem, ſed non lethale; ne quis putet omnibus
eamdem eſſe fortunam & cuſtodis Angeli felicitatem.

Notum eſt, plus ineſſe periculi plagis minoribus quam grandioribus,
ſi in cavitatem exeant; alias enim, ut ipſa magnitudo moleſtiam auget ſa-
nationis, ita in plana ſuperficie exile vulnus omni alio tutius. In profun-
dum euntis plagæ oſculum, niſi ex debito amplum ſit & pateat, ma-
nus adhibenda & turundis inditis oræ diſtinendæ, quo latentis in fundo
materie tutior ſit eruptio.

XXX 3

ARTIC.

